
نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی
روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در
سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم

محمد نریمانی^۱، نوشین فایزی^{۲*}، جمال سوهره^۳ و
وحید فلاحي^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری در سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم شهر اهواز اجرا شد. روش پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری تمامی مادران کودکان مبتلا به اختلال اتیسم شهر اهواز در سال ۱۳۹۷ بود. حجم نمونه شامل ۱۳۰ مادر بود که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی اهواز، پرسشنامه سرشت و منش، مقیاس نیازهای روان‌شناختی اساسی و سیاهه انعطاف‌پذیری شناختی بود. داده‌ها با روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیری تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان از وجود رابطه منفی بین آسیب‌پذیری و وابستگی‌پاداش با سرسختی و رابطه مثبت و معناداری بین سایر ابعاد سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی با سرسختی روان‌شناختی بود. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندمتغیری نشان داد که از بین خرده مقیاس‌های متغیرهای پیش‌بین خود-فراروی، نوجویی، شایستگی و ادراک راه‌حل‌های جایگزین توانایی پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را داشتند. می‌توان با بهبود و ارتقای شایستگی و ارتباط، نوجویی و خود-فراروی و ادراک راه‌حل‌های جایگزین در مادران در جهت بهبود سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم گام برداشت و بدین‌صورت بر بهزیستی روانی آن‌ها افزود.

کلید واژه‌ها: اتیسم، انعطاف‌پذیری، سرشت و منش، سرسختی و نیازهای بنیادی روان‌شناختی

---

۱. استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران، اردبیل. m_narimani@uma.ac.ir

۲. نویسنده مسئول: دانشجوی دکترای روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران، اردبیل.
nooshin.fayez@yahoo.com

۳. دانشجوی دکترای روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران، اردبیل. jamal.sooreh@gmail.com

۴. دانشجوی دکترای روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران، اردبیل. Vahid.fallahi.68@gmail.com

DOI: 10.22051/psy.2020.24684.1842

<https://psychstudies.alzahra.ac.ir/>

مقدمه

اختلال طیف اتیسم^۱ (ASD)، اختلالی است که ملاک‌های تشخیصی آن بر اساس پنجمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی^۲ (DSM-5) به صورت نقصان مداوم ارتباط و تعاملات اجتماعی در موقعیت‌های مختلف، رفتار و فعالیت‌های تکراری محدود و در اوایل دوران رشد بروز یافته باشد (انجمن روان‌پزشکی آمریکا^۳، ۲۰۱۳). اختلال طیف اتیسم با شیوع تقریبی ۱/۷ درصد در کودکان تخمین زده شده است. نیاز به مراقبت از این کودکان بسیار مهم است، والدین و خواهر و برادران را نیز تحت تأثیر قرار داده و به منابع حمایتی قابل توجهی در جامعه احتیاج دارد (بايو، ویگینز و کریستینسن^۴، ۲۰۱۸). وجود کودک اتیسم در یک خانواده اغلب آسیب‌های جبران‌ناپذیری را بر خانواده وارد می‌کند (وینر، هپ بورن و مک ماهون^۵، ۲۰۱۶). بیماری پایدار کودک، اضطراب درباره آینده او، انزوای اجتماعی، به تعویق افتادن تشخیص و نشانه‌های همراه و دسترسی ضعیف به خدمات بهداشتی و حمایت اجتماعی سبب می‌شود که والدین این کودکان مشکلات روانی را تجربه کنند (لیلی و تانگل^۶، ۲۰۱۵). مطالعات فراتحلیلی نشان داده‌اند که مراقبت از کودک مبتلا به اتیسم با استرس والدینی بیشتر همراه است. والدین فرزندان مبتلا به اتیسم علاوه بر تجربه سطح قابل توجهی از استرس، در معرض خطر ابتلا به نگرانی‌های سلامت روان هستند، زیرا سطح بالایی از علائم افسردگی و پریشانی‌های روان‌شناختی را نشان می‌دهند. علاوه بر این، در مقایسه با والدین کودکان دارای ناتوانی ذهنی، تأخیر در رشد، اختلالات رفتاری، سندرم داون یا کودکان در حال رشد، افزایش افسردگی را نشان می‌دهد (هایز و واتسون^۷، ۲۰۱۳). همچنین، تعدادی از پژوهش‌ها آشکار کردند که استرس والدینی با علائم اختلالات طیف اتیسم مرتبط (میراندا، میرا، برنگور، روسلو و همکاران^۸، ۲۰۱۹) و سطوح استرس والدینی بیشتر با سرسختی کم‌تری در ارتباط است

1. Autism Spectrum Disorder (ASD)
2. Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders (DSM-5)
3. American Psychiatric Association
4. Baio, Wiggins and Christensen
5. Wainer, Hepburn and McMahon
6. Lilly and Tungol
7. Hayes and Watson
8. Miranda, Mira, Berenguer and Rosello

(فرناندز، کاناوارو و موریرا^۱، ۲۰۲۰). مسأله سرسختی روان‌شناختی از متغیرهایی است که امروزه به آن در کنار آسیب‌شناسی روانی ناشی از استرسورهای مختلف از جمله کودکان استثنایی توجه شده است. سرسختی روان‌شناختی^۲ مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی است که به‌عنوان منبع مقاومت در برابر فشارهای زندگی و استرس عمل می‌کند. افراد سرسخت انعطاف‌پذیری بالایی دارند و به‌جای اتکا بر جنبه‌های ثابت زندگی بر انجام تغییرات و تطابق با شرایط تمرکز دارند (فیشر، متیو، پاول و دلفابرو^۳، ۲۰۱۶).

نتایج پژوهشی نشان می‌دهد که سرسختی بارگه‌های شخصیت (لورینگ، هیتون، بندرت، نیسس و همکاران^۴، ۲۰۱۵) از جمله مدل زیستی-روانی سرشت و منش^۵ کلونینجر^۶ ارتباط دارد (زاپیتلی، هتچ، کاتانو، زونتاسوآرز^۷ و همکاران، ۲۰۱۳). سرشت بخش زیستی و ارثی شخصیت است. هم‌چنین، منش را بخش محیط ساخته شخصیت می‌دانند. منش تعارض بین ابعاد مختلف سرشت را تنظیم و منجر به یکپارچگی شخصیت می‌شود (موریرا، کلونینجر، روچا، الیویرا^۸ و همکاران، ۲۰۱۷). ابعاد سرشت از جمله مؤلفه آسیب‌پذیری و پافشاری دارای ویژگی‌هایی هستند که زمینه را برای تحمل و سرسختی فراهم می‌کند. به‌طوری‌که مؤلفه آسیب‌پذیری شامل تمایل ارثی در مهار رفتار، تمایل ارثی در پاسخ به پیام‌های تنبیه و فقدان پاداش‌های ناکام‌کننده است. باین‌حال اشکال آسیب‌پذیری آن است که حتی وقتی احتمال خطر نمی‌رود، هنوز فرد در انتظار آن است و این به مهار غیر انطباقی منجر می‌شود و سرسختی در مادر کودک اتیسم کاهش می‌یابد (کلونینجر، پرزبیک، سراکیک و وتزل^۹، ۱۹۹۴). ابراهیمی و نعمت طاووسی (۱۳۹۷) نیز دریافتند که رگه‌های شخصیتی توانایی پیش‌بینی سرسختی را دارند.

یکی از متغیرهایی که انرژی لازم برای کمک به درگیری فعال با محیط، پرورش مهارت‌ها

1. Fernandes, Canavarro and Moreira
2. psychological hardiness
3. Fischer, Matthew, Paul and Delfabbro
4. Lovering, Heaton, Banderet and Neises
5. temperament and character
6. Cloninger
7. Zappitelli, Bordin, Hatch and Caetano
8. Moreira, Cloninger, Rocha and Oliveira
9. Przybeck, Svrakic and Wetzel

و رشد سالم را فراهم می‌کند، نیازهای بنیادی روان‌شناختی^۱ است (دسی و ریان^۲، ۲۰۱۱). بر اساس این نظریه، نیازهای اساسی روان‌شناختی عبارت‌اند از: خودمختاری^۳، شایستگی^۴ و ارتباط^۵ (واندرکامن، هافمن و تیونز^۶، ۲۰۱۴). سرسختی نیز به‌مثابه سپری در مقابل استرس در موقعیت‌های گوناگون عمل می‌کند که بیان‌کننده خودمختاری است و همچنین خودپیروی را در فرد افزایش می‌دهد و باعث ارتقا و بهبود عملکرد در فرد می‌شود و ارضای این سه نیاز را که برای پیشرفت انسان ضروری است، هر زمان که این نیازها مورد تهدید قرار گیرند، ناسازگاری رخ می‌دهد (چن، وانستینکیست، بیرز، بون^۷ و همکاران، ۲۰۱۵). عرب‌زاده (۱۳۹۶) دریافت که خودمختاری، شایستگی و ارتباط با سرزندگی ذهنی ارتباط مثبت و معناداری دارند. انعطاف‌پذیری شناختی^۸ نیز از عوامل تأثیرگذار بر سلامت روانی مادران است و برای مقابله و سازگاری بهتر با تغییرات، به طیف گسترده‌ای از راه‌حل‌های ممکن و انعطاف در انتخاب روش‌های مقابله با مشکلات نیاز دارند (کوبیلینسکا و کوسیو^۹، ۲۰۱۹). مارشال و بروکمن^{۱۰} (۲۰۱۶) نشان دادند که رابطه معناداری بین انعطاف‌پذیری، خود-پذیری با سرسختی وجود دارد. یافته‌های پژوهشی دنشام، ویلیامز، جانسون و تامرکوب^{۱۱} (۲۰۱۶)، نشان داد که هم‌بستگی بالایی بین انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و کیفیت زندگی وجود دارد. همچنین اصغری ابراهیم‌آباد و ممی‌زاده اوچور (۱۳۹۷) نشان دادند که بین انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و سرسختی رابطه مستقیمی وجود دارد. جانکو، ویشریچ و ریپ^{۱۲} (۲۰۱۴) نشان دادند که انعطاف‌پذیری شناختی کم‌تر، بر توانایی استفاده از بازسازی شناختی که یک‌راه کاهش پریشانی عاطفی است، تأثیر منفی می‌گذارد و انعطاف‌پذیری شناختی بیشتر به افراد اجازه می‌دهد بر

3. basic psychological needs
2. Deci and Ryan
3. autonomy
4. competence
5. related
6. Vandercammen, Hofmans and Theuns
7. Chen, Vansteenkiste, Beyers and Boone
8. cognitive flexibility
9. Kobylińska and Kusev
10. Marshall and Brockman
11. Densham, Williams, Johnson and Tumer-Cobb
12. Johnco, Wuthrich and Rapee

نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در ۶۱

روش‌های جایگزین تمرکز بیشتری داشته باشند و با استفاده از سرسختی بر پریشانی عاطفی غلبه کنند.

بنابراین، با توجه به نتایج پژوهش‌ها و لزوم توجه به میزان شیوع اختلال اتیسم و تأثیر این اختلال بر تعامل‌های والد-کودک، توجه به مفاهیم و سازه‌های روان‌شناختی مانند رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و بالا بردن سطح دانش، مهارت‌ها و اعتمادبه‌نفس والدین می‌تواند گامی مثبت در جهت کمک به بهبود سرسختی روان‌شناختی والدین، خانواده و در نتیجه جامعه باشد؛ بنابراین، توجه به سازه سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم بسیار مهم است، زیرا بر توانایی آن‌ها برای سازگاری با حضور یک کودک ناتوان در خانواده بسیار تأثیرگذار است. به همین جهت هدف از این پژوهش بررسی نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در سرسختی مادران کودکان اتیسم است. از این رو، فرضیه‌های پژوهش حاضر به این صورت مطرح می‌شود که (۱) بین رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری با سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم رابطه وجود دارد و (۲) رگه‌های سرشت، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی نقش معناداری در پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان اتیسم دارند.

روش

طرح پژوهش حاضر، توصیفی از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی مادران مراجعه‌کننده به مراکز سازمان‌دهی، درمان و توان‌بخشی اختلالات اتیستیک شهر اهواز در سال ۱۳۹۷ را دربرمی‌گرفت که دارای حداقل یک کودک مبتلا به اتیسم بودند. حجم نمونه شامل ۱۳۰ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. پژوهشگر با توضیح هدف پژوهش، کسب رضایت و دادن اطمینان به شرکت‌کننده‌ها مبنی بر محرمانه بودن پاسخ‌هایشان از آن‌ها خواست تا به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دهند. روش‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون به روش ورود و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS-24 استفاده شد.

ابزارهای پژوهش عبارت بودند از:

پرسشنامهٔ سرسختی روان‌شناختی اهواز^۱ (AHI): این پرسشنامه توسط کیامرثی، نجاریان و مهربانی‌زاده (۱۳۷۷) ساخته شد و شیوهٔ نمره‌گذاری این پرسشنامه ۲۷ گویه‌ای بر اساس مقادیر ۰، ۱، ۲، ۳ نمره‌گذاری می‌شود. گویه‌های ۲۱، ۱۷، ۱۳، ۱۰، ۷، ۶ در این پرسشنامه معکوس نمره‌گذاری می‌شود. نمرهٔ بالاتر نشان‌دهندهٔ سرسختی روان‌شناختی بالا در افراد است. در پژوهش رحیمیان بوگر و اصغرنژاد فرید (۱۳۸۷)، برای بررسی روایی هم‌زمان، این مقیاس به‌طور هم‌زمان با پرسش‌نامهٔ اضطراب ۰/۵۵، افسردگی ۰/۶۲، مقیاس خودشکوفایی ۰/۵۵ و اعتبار سازه‌های سرسختی ۰/۵۱ هم‌بسته شد که هم‌بستگی معناداری به‌دست آمد. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به‌دست آمد.

پرسشنامهٔ سرشت و منش^۲ (TCI): این پرسشنامه به‌وسیلهٔ کلونینجر^۳ و همکارانش پرایزبک، سوراکیک و وتزل^۴ در سال ۱۹۹۴ برای سنجش چهار بعد سرشتی (نوجویی^۵، آسیب‌پرهیزی^۶، پاداش-وابستگی^۷ و پشتکار^۸) شخصیت و سه بعد منش (خودراهبردی^۹، خودفراروی^{۱۰} و همکاری^{۱۱}) تنظیم‌شده و نسخهٔ کوتاه آن ۱۲۵ گویه دارد. نمره‌گذاری به‌صورت صحیح (۱) و غلط (۰) است. ضرایب همسانی درونی پرسشنامه در نمونه اصلی برای ابعاد سرشتی (آسیب‌پرهیزی، نوجویی، پاداش و وابستگی و پشتکار) به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۷۸، ۰/۷۶ و ۰/۶۵ و برای ابعاد منشی (خودراهبردی، خودفراروی و همکاری) به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۹ و ۰/۸۴ گزارش شد (کلونینجر و همکاران، ۱۹۹۴). پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۱ و برای خرده مقیاس‌های بیان‌شده در

1. Ahwaz Hardiness Inventory (AHI)
2. Temperament and Character Inventory (TCI)
3. Cloninger
4. Przybeck, Svrakic and Wetzel
5. Novelty-seeking
6. harm avoidance
7. reward dependence
8. persistence
9. self-defectiveness
10. self-transcendence
11. cooperatives

نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در ۶۳

بالا به ترتیب ۰/۶۶، ۰/۶۹، ۰/۷۵، ۰/۷۰، ۰/۸۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۴ به دست آمد.

مقیاس نیازهای روان‌شناختی اساسی^۱: برای اندازه‌گیری این متغیر از مقیاس نیازهای روان‌شناختی اساسی (لاگواردیا، ریان، کاچمن^۲ و دسی، ۲۰۰۰) استفاده شد. این مقیاس از ۲۱ گویه تشکیل شده است که سه نیاز روان‌شناختی خودمختاری^۳، شایستگی^۴ و ارتباط^۵ را می‌سنجد. گویه‌ها بر اساس یک مقیاس لیکرتی پنج‌درجه‌ای از کاملاً غلط (۱) تا کاملاً درست (۴) تنظیم شده‌اند. نمره کل مقیاس از طریق جمع کردن نمره سه خرده مقیاس به دست می‌آید. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش دسی، ریان، گاکن، لئو^۶ و همکاران (۲۰۰۱) با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۳ حاصل شد. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۵ و برای خرده مقیاس‌های بیان‌شده در بالا به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۴ به دست آمد.

پرسشنامه انعطاف‌پذیری شناختی (CFI)^۷: این پرسشنامه را دنیس و وندروال^۸ (۲۰۱۰) ساخته‌اند که شامل ۲۰ گویه و نمره‌گذاری آن از ۱ تا ۴ است و سه جنبه از انعطاف‌پذیری شناختی را می‌سنجد: ۱- ادراک کنترل‌پذیری: ادراک موقعیت‌های تنش‌زا به‌عنوان موقعیت‌های قابل کنترل؛ ۲- ادراک توجیه رفتار: توانایی ایجاد چندین راه‌حل مختلف؛ ۳- ادراک گزینه‌های مختلف: توانایی ایجاد چندین گزینه جایگزین. دنیس و وندروال (۲۰۱۰) نشان دادند که روایی هم‌زمان این پرسشنامه با پرسشنامه افسردگی بک، ۰/۳۹ و روایی هم‌گرای آن با مقیاس انعطاف‌پذیری شناختی مارتین و رابین^۹ (۱۹۹۵) ۰/۷۵ هست. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۱ و برای خرده مقیاس‌های بیان‌شده در بالا به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۶۲ و ۰/۷۷ به دست آمد.

1. Basic Needs Psychological Scale
2. LaGuardia and Couchman
3. autonomy
4. competence
5. related
6. Leone, Usunov and Kornazheva
7. Cognitive Flexibility Inventory
8. Dennis and Vander Wal
9. Cognitive Flexibility Scale (CFS; Martin and Robin, 1995)

یافته‌ها

میانگین سنی نمونه پژوهشی ۳۳ سال بود. ۳۷ درصد از شرکت‌کننده‌ها دیپلم، ۴۷ درصد از نظر میزان تحصیلات لیسانس و ۱۶ درصد، فوق‌لیسانس و بالاتر بودند. برای بررسی هم‌بستگی بین متغیرهای سرسختی روان‌شناختی، رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی از آزمون هم‌بستگی پیرسون استفاده شد. قبل از اجرای آزمون هم‌بستگی، نرمال بودن توزیع به وسیله آزمون کالموگروف-اسمیروف بررسی شد که نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع بود.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کالموگروف-اسمیروف	معناداری
سرسختی	۵۴/۴۰	۱۲/۰۵	۱/۲۴	۰/۲۱
نوجویی	۹/۸۳	۲/۳۹	۱/۷۳	۰/۴۳
آسیب‌پرهیزی	۹/۲۵	۲/۷۱	۰/۹۸	۰/۱۲
وابستگی به پاداش	۸/۱۳	۲/۲۴	۱/۱۵	۰/۱۴
پافشاری	۲/۳۵	۱/۱۸	۰/۹۶	۰/۰۹
خودراهبری	۱۱/۸۹	۳/۸۶	۰/۰۵	۰/۸۱
همکاری	۱۲/۱۶	۳/۸۶	۰/۸۸	۰/۳۵
خودفراروی	۸/۱۴	۱/۵۷	۰/۶۱	۰/۷۱
نیازهای بنیادی اساسی	۱۸/۱۹	۴/۰۷	۱/۳۷	۰/۱۲
انعطاف‌پذیری شناختی	۷۰/۷۵	۱۴/۱۴	۰/۸۷	۰/۳۶

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد، ضریب هم‌بستگی بین نوجویی، آسیب‌پرهیزی، وابستگی به پاداش، پافشاری، خودراهبری، همکاری، خودفراروی، نیازهای روان‌شناختی اساسی و انعطاف‌پذیری با سرسختی در مادران کودکان اتیسم به ترتیب ۰/۴۴، ۰/۲۹، ۰/۲۷، ۰/۳۴، ۰/۲۴، ۰/۲۸، ۰/۵۳، ۰/۴۳ و ۰/۳۴ حاصل شد که همگی در سطح $p \leq 0/001$ معنادار است.

نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی روان‌شناختی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در ۶۵

جدول ۲: همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
سرسختی	-								
نوجویی	۰/۴۴**	-							
آسیب‌پرهیزی	-۰/۲۹**	-۰/۱۸*	-						
وابستگی به پاداش	-۰/۲۷**	-۰/۲۰*	۰/۳۱**	-					
پافشاری	۰/۳۴**	۰/۳۵**	-۰/۳۶**	-۰/۱۷*	-				
خودراهبری	۰/۲۴**	۰/۲۲*	-۰/۴۱**	-۰/۲۱*	۰/۳۲**	-			
همکاری	۰/۲۸**	۰/۳۲**	-۰/۱۹*	-۰/۱۸*	۰/۳۷**	۰/۳۸**	-		
خودفراروی	۰/۵۳**	۰/۴۴**	-۰/۲۲**	-۰/۱۹*	۰/۳۲**	۰/۲۷**	۰/۳۶**	-	
نیازهای بنیادی	۰/۴۳**	۰/۴۰**	-۰/۵۳**	-۰/۳۵**	۰/۴۲**	۰/۵۲**	۰/۴۹**	۰/۵۷**	-
انعطاف‌پذیری	۰/۳۴**	۰/۳۷**	-۰/۳۳**	-۰/۲۵**	۰/۵۰**	۰/۳۶**	۰/۵۷**	۰/۵۰**	۰/۴۷**

$P < 0.01$

* < 0.05

یکی از مفروضه‌های تحلیل رگرسیون چندگانه مفروضه هم خطی چندگانه است که برای بررسی این مفروضه از دو آماره قدرت تحمل و عامل تورم واریانس استفاده می‌شود. اگر مقدار تحمل برای یک متغیر خاص 0.01 یا کم‌تر باشد، حاکی از هم خطی چندگانه است. روش دیگر برای محاسبه تحمل یک متغیر سنجش VIF برای هر متغیر مستقل است. مقادیر بزرگ‌تر VIF نشان‌دهنده واریانس بیشتر وزن رگرسیون آن متغیر پیش‌بین است. VIF بزرگ‌تر از 10 نشان‌دهنده هم خطی چندگانه است. با توجه به نتایج جدول (۳)، مقادیر تحمل و VIF در دامنه‌های مطلوب قرار دارند که نشان می‌دهد، بین متغیرهای مستقل هم خطی چندگانه وجود ندارد. مقدار آماره دوربین و آتسون برای بررسی مفروضه استقلال خطاها در ستون آخر نیز در فاصله $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد؛ بنابراین، فرض استقلال بین خطاها یا عدم همبستگی بین خطاها پذیرفته می‌شود.

جدول ۳: آماره‌های قدرت تحمل، عامل تورم واریانس و دوربین واتسون برای بررسی مفروضه همخطی چندگانه و استقلال خطاها بین متغیرهای مستقل پژوهش

متغیرها	آماره همخطی بودن		آزمون استقلال خطاها
	قدرت تحمل	عامل تورم واریانس	
نوجویی	۱/۲۴	۰/۸۰	۱/۹۳
آسیب‌پرهیزی	۱/۰۵	۰/۹۴	
وابستگی به پاداش	۱/۰۴	۰/۹۶	
پافشاری	۱/۱۱	۰/۸۹	
خودراهبردی	۱/۰۷	۰/۹۲	
همکاری	۱/۱۵	۰/۸۶	
نیازهای روان‌شناختی	۱/۴۹	۰/۶۷	
انعطاف‌پذیری شناختی	۱/۳۳	۰/۷۴	

برای بررسی توان رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری در پیش‌بینی سرسختی مادران کودکان اتیسم از رگرسیون به روش هم‌زمان استفاده شد. نتایج مندرج در جدول (۴) نشان می‌دهد که خودفراروی ($F=۵۰/۲۸, P \leq ۰/۰۰۱$)، نوجویی ($P \leq ۰/۰۰۱$)، شایستگی ($F=۳۱/۹۴, P \leq ۰/۰۰۱$)، ادراک توجیه‌های جایگزین ($F=۲۴/۶۶, P \leq ۰/۰۰۱$)، توانایی پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را دارند. ($F=۲۰/۴۵$)

جدول ۴: نتایج رگرسیون به روش هم‌زمان برای متغیرهای پژوهش

پیش‌بین	شاخص آماری				ضریب تبیین (R^2)	F	P
	B	β	t	p			
مقدار ثابت	۲۷/۰۴	-	۲/۹۷	۰/۰۰۴			
نوجویی	۱/۲۱	۰/۲۴	۲/۹۵	۰/۰۰۴			
خودفراروی	۲/۸۲	۰/۳۶	۳/۸۷	۰/۰۰۰	۷/۶۳	۰/۴۶	
شایستگی	۰/۵۹	۰/۲۱	۲/۲۰	۰/۰۳۰			
ادراک راه‌حل جایگزین	-۱/۶۸	-۰/۲۷	-۲/۴۷	۰/۰۱۵			

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش رگه‌های سرشت و منش، نیازهای بنیادی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در سرسختی روان‌شناختی مادران کودکان ایتیم در شهر اهواز بود. نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده رابطه منفی و معنادار بین آسیب‌پذیری و وابستگی به پاداش با سرسختی و رابطه مثبت و معناداری بین نوجویی، پافشاری، خودراهبری، همکاری و خودفراروی با سرسختی بود. از بین رگه‌های سرشت و منش تنها نوجویی و خود-فراروی نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی روان‌شناختی را دارند. این یافته با نتایج پژوهش‌های لورینگ و همکاران (۲۰۱۵)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷) و فرناندز و همکاران (۲۰۲۰) همخوان هست. مطالعات انجام‌شده نشان داده است که علائم مادران، به‌ویژه علائم اضطراب و افسردگی، در توانایی آن‌ها در اتخاذ یک نگرش آگاهانه در فرزندپروری دخالت منفی دارد. سطوح بالاتری از علائم اضطرابی و افسردگی والدین پیش‌بینی‌کننده سطوح پایین‌تر سرسختی (موریرا و همکاران، ۲۰۱۹) و سطوح استرس والدینی بیشتر با سرسختی کم‌تری همراه است (فرناندز و همکاران، ۲۰۲۰). در تبیین این یافته می‌توان گفت نوجویی نشان‌دهنده تمایل ارثی برای شروع یا فعال‌سازی مشتاقانه در پاسخ به‌تازگی، مواجهه با نشانگرهای پاداش، اجتناب فعال از نشانه‌های شرطی‌شده تنبیه و فرار از تنبیه غیرشرطی است. هم‌چنین، پافشاری نیز نشان‌دهنده تمایل ارثی برای پایداری رفتار به‌رغم محرومیت، ناکامی، خستگی و تقویت متناوب است. بر اساس مدل رویارویی یا چالش می‌توان عنوان داشت که مقداری خطر و استرس برای رشد روان‌شناختی ضروری است. در این صورت فرد ممکن است این توانایی را به‌دست آورد که تجارب و کفایت‌های رشدی را بیاموزد که او را برای اجتناب از صدمات کمک می‌کند (کلونینجر و همکاران، ۱۹۹۴). بر این اساس، وجود رفتارهای نو و همراه با خطر در نوجویی می‌تواند بر سرسختی افراد تأثیر مثبت برجای گذارد. هم‌چنین، پافشاری در موقعیت‌های استرس‌آور به شرکت فعال و سازنده در محیط پیرامون و به بالا رفتن سرسختی منجر می‌شود. وابستگی به پاداش بیان‌کننده وابستگی گرم و اجتماعی، ابراز هم‌مدردی و حساسیت اجتماعی است. این افراد نازک‌دل، گرم، حساس و فداکارند. با توجه به رابطه منفی بین این بعد با سرسختی می‌توان گفت که مادران ایتیم تا نتوانند با محیط ناشی از داشتن فرزند ایتیمی وفق یابند، نتوانند در این موقعیت سرسختی خود را حفظ کنند. مؤلفه

خودفراروی بیان‌کننده افرادی است که به‌طورکلی خود را به‌عنوان بخش یکپارچه‌ای از جهان هستی تلقی می‌کنند. این افراد به‌عنوان افرادی دارای قضاوت سلیم، بصیر، بی‌ادعا و متواضع توصیف می‌شوند. از این رو، سرسختی افراد از طریق ادراک افراد از موقعیت‌ها، باورهای فعلی و تجارب یادگیری آن‌ها از ویژگی‌های منش تأثیر می‌پذیرند.

نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین نیازهای بنیادی با سرسختی روان‌شناختی در مادران دارای کودک اتیسم هست که خرده‌مقیاس‌های شایستگی و ارتباط نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی روان‌شناختی را دارند. این یافته با یافته‌های چن و همکاران (۲۰۱۵) و عرب‌زاده (۱۳۹۶) همخوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت اگر مادران کودکان اتیسم توانایی برقراری ارتباط داشته باشند، می‌توانند در محیط خانواده و در اجتماع احساس تعلق داشته باشند و روابط نزدیکی با دیگران و اعضای خانواده و فرزند اتیستیک خود برقرار کنند. بدین‌گونه آن‌ها می‌توانند احساس آرامش بیشتری داشته باشند و ابراز وجود کنند. علاوه بر این، با توجه به آنکه در نیاز به ارتباط همه افراد دوست دارند، دیگران همان‌گونه که هستند آن‌ها را درک کنند و برای آن‌ها ارزش قائل شوند و تلاش می‌کنند از روش‌های ارتباط استفاده کنند که ارزش و حرمت آن‌ها را حفظ کند، لذا می‌توانند سرسختی خود را بالا برند. هم‌چنین، افرادی که توانایی ایجاد ارتباط گرم و صمیمی با دیگران را دارند، احساس آرامش بیشتری می‌کنند و در هنگام مواجهه با چالش‌ها بهتر عمل می‌کنند و از سرسختی بالاتری برخوردار هستند. انسان‌ها به سمت رشد و سلامت پیش می‌روند و زمانی که بیشتر احساس خودمختاری کنند، بیشتر تحریک می‌شوند و عمل می‌کنند. با توجه به نظریه خودتعیین‌گری، رفتارهای خودمختاری اشاره به تمایل فرد برای پیگیری آزادانه فعالیت‌های خود، نقش خواست و اراده فرد در انجام کار است، تجربه رفتارهای ابتکاری را به دنبال دارد. از این رو، مادران کودکان اتیسمی که خودمختاری بالایی دارند، در مواجهه با تنیدگی‌هایی پیش‌آید که به علت وجود فرزند اتیستیک برای آن‌ها احتمال می‌رود، توانایی آن را دارند که با استفاده از حس خودمختاری به امتحان راه‌حل‌های گوناگون بپردازند و سپس بهترین راه‌حل را در هنگام چالش‌ها به کار برند و بدین ترتیب سرسختی خود را بهبود دهند. مطابق با نظریه دسی و ریان (۲۰۱۱)، زمانی که افراد احساس کنند می‌توانند بر تکالیف و چالش‌هایی که با آن مواجه هستند مسلط شوند و در تغییر شرایط مؤثرند، احساس شایستگی و صلاحیت کرده و از این

طریق به ابراز توانایی‌ها و عقاید خود تمایل بیشتری نشان می‌دهند. شایستگی در یک موقعیت چالش‌برانگیز پرورش می‌یابد و سرسختی فرد را افزایش می‌دهد. احساس شایستگی، نیاز به مؤثر بودن مادر کودک اتیسم را در تعاملات پیوسته با محیط اجتماعی، کسب فرصت برای تمرین و ابراز توانایی‌های خویش، احساس قابلیت تأثیرگذاری بر محیط و کنترل آن و توانایی دسترسی به پیامدهای مطلوب را افزایش می‌دهد.

نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین انعطاف‌پذیری با سرسختی روان‌شناختی در مادران دارای کودک اتیسم هست و تنها ادراک راه‌حل جایگزین نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی را دارد. این یافته با یافته‌های اصغری و همکاران (۱۳۹۷)، دنشام و همکاران (۲۰۱۶) و میراندا و همکاران (۲۰۱۹) همخوان است. میراندا و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که استرس والدین با علائم اختلالات طیف اتیسم و مشکلات رفتاری کودکان ارتباط مثبت دارد. از سوی دیگر، استرس والدین با سرسختی و حمایت اجتماعی گزارش‌شده از مادران رابطه منفی داشت. این یافته‌ها نشان از لزوم ارتقاء جهت‌گیری مقابله و سرسختی با مشارکت مادران و استفاده از راهکارهای رفتاری با فرزندانشان برای کمک به آن‌ها برای کاهش فشار استرس دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد دارای انعطاف‌پذیری می‌توانند در پاسخ به خواست‌های موقعیتی متنوع به راحتی اطلاعات را دوباره سازمان‌دهی کرده و به کار ببرند. این افراد پیچیدگی مسائل را درک و به دفعات فضای مسأله را بررسی می‌کنند تا ببینند چگونه تغییر در متغیرها و اهداف می‌تواند فضا را تغییر دهد و چگونه می‌تواند این کار را انجام دهد. این افراد از توجهات جایگزین استفاده می‌کنند و موقعیت‌های چالش‌انگیز را می‌پذیرند و نسبت به افرادی که انعطاف‌پذیر نیستند، سرسختی بالاتری دارند و می‌توان این‌گونه بیان داشت، زمانی که افراد انعطاف‌ناپذیر در یک موقعیت استرس‌زا قرار می‌گیرند، یکی از راه‌ها برای سازگاری با محیط داشتن سرسختی است. افراد دارای انعطاف‌پذیری بالا در شرایط استرس‌زا، سلامت روان خود را حفظ کرده و دارای سرسختی روان‌شناختی هستند، به طوری که در برخورد با مشکلات و فشارهای زندگی، با تسلط بر افکار، هیجانات و رفتار خود، آمادگی لازم برای مقابله با چالش‌های زندگی را به دست می‌آورند؛ به عبارتی انعطاف‌پذیری به مقاوم شدن شخصیت، افزایش بیسش و مهارت در اداره زندگی و برقراری ارتباط مؤثر با محیط اطراف و دیگران منجر می‌شود. انعطاف‌پذیری روان‌شناختی با افزایش

توانایی مادران کودکان اتیسم در انتخاب پاسخ‌های سازگارانه و انعطاف‌پذیر به رویدادهای زندگی، آستانه تحمل آن‌ها را بالا می‌برد و واکنش آن‌ها را به محرک‌های استرس‌زا، متعادل‌تر می‌کند.

پژوهش حاضر به‌رغم نتایج قابل‌توجهی که داشت با محدودیت‌ها و نقاط ضعفی نیز روبرو بود ازجمله نمونه پژوهشی شامل مادران کودکان اتیسم شهر اهواز بود. بنابراین، در تعمیم نتایج این پژوهش به مادران شهرهای دیگر، جوانب احتیاط را رعایت کرد. به درمانگران و مشاوران توصیه می‌شود با یافتن روش‌هایی برای افزایش انعطاف‌پذیری شناختی و آموزش آن به مادران کودکان اتیسم یا گروه‌های دیگر در معرض آسیب روانی، بتوانند افق‌های تازه‌ای در برابر درمان و پیشگیری از آسیب‌های روانی بگشایند.

تشکر و قدردانی

از تمامی مادران کودکان اتیسم که در این پژوهش همکاری کردند و همچنین از کلیه کارکنان مراکز سازمان‌دهی، درمان و توان‌بخشی اختلالات اتیستیک شهر اهواز که پژوهشگران را یاری کردند قدردانی می‌شود.

منابع

ابراهیمی، مرضیه‌سادات و نعمت طاوسی، محترم (۱۳۹۷). نقش واسطه‌ای طرح‌واره‌های سازش نیافته اولیه در رابطه بین شخصیت با سرسختی. *مجله روان‌شناسی و روان‌پزشکی شناخت*، ۱۱۴(۱): ۹۶-۱۱۴.

اصغری ابراهیم‌آباد، محمدجواد و ممی‌زاده اوجور، محمد (۱۳۹۷). نقش انعطاف‌پذیری و سرسختی روان‌شناختی در تبیین بهزیستی روان‌شناختی سربازان. *پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره*، ۱(۱)، ۳۷-۵۱.

رحیمیان بوگر، اسحاق و اصغرنژاد فرید، علی‌اصغر (۱۳۸۷). رابطه سرسختی روان‌شناختی و خود‌تاب‌آوری با سلامت روان در جوانان و بزرگسالان بازمانده زلزله شهرستان بم. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۱۴(۱): ۶۲-۷۰.

عرب‌زاده، مهدی (۱۳۹۶). رابطه نیازهای اساسی روان‌شناختی با سرزندگی ذهنی در سالمندان.

مجله سالمند، ۱۲(۲): ۱۷۹-۱۷۰.

کیامرثی، آذر، نجاریان، بهمن و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۷۷). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش سرسختی روان‌شناختی. *مجله روان‌شناسی*، ۲(۷): ۲۸۴-۲۷۱.

- Arabzadeh, M. (2017). The relationship between basic psychological needs and mental vitality in the elderly. *Elderly Journal*, 12 (2): 179-170 (Text in Persian).
- Asghari Ebrahim Abad, M. J. and Mamizadeh Ojour, M. (2018). The role of psychological flexibility and psychological hardiness in explaining the psychological well-being of soldiers. *Clinical Psychology Research & Counseling*, 8 (1): 51-37 (Text in Persian).
- Baio, J., Wiggins, L. and Christensen, D.L. (2018). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years - autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2014. Morbidity and Mortality Weekly Report(MMWR) *Surveillance Summaries*. 67(6):1-23
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der Kaap-Deeder, J. and Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Journal of Motivation and Emotion*, 39(2): 216-236.
- Cloninger, C. R. (1986). A unified biosocial theory of personality and its role in the development of anxiety states. *Psychiatric Developments*, 4 (3): 167-226.
- Cloninger, C. R., Przybeck, T. R., Svrakic, D. M. and Wetzel, R. D. (1994). *The temperament and character inventory (TCI): A guide to its development and use, center for psychobiology of personality*. Washington University: St Louis.
- Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2011). Levels of analysis, regnant causes of behavior and well-being: The role of psychological needs. *Journal of Psychological Inquiry*, 22 (1): 17-22.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagne, M., Leone, D. R., Usunov, J. and Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: Cross-cultural study self-determination. *Journal of Society for Personality and Social Psychology*, 27 (2): 930-942.
- Dennis, J. P. and Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive therapy and research*. 34 (3) :241-53.
- Densham, S., Williams, D., Johnson, A. and Tumer-Cobb, J. M. (2016). Enhances psychological flexibility and improved quality of life in chronic fatigue syndrome/myalgia encephalomyelitis. *Journal of Psychosomatic Research*, 88 (3): 37-42.
- Ebrahimi, M.S. and Nemat Tawassi, H. (2018). The mediating role of early unsupervised schemas in the relationship between personality and tenacity. *Journal of Cognitive Psychology and Psychiatry*, 5 (1): 114-96 (Text in Persian).

- Fernandes, D. V., Canavarro, M. C. and Moreira, H. (2020). The Mediating Role of Parenting Stress in the Relationship between Anxious and Depressive Symptomatology, Mothers' Perception of Infant Temperament, and Mindful Parenting during the Postpartum Period. *Journal of Mindfulness*, 11(6), 407-412.
- Fischer, D., Matthew, F., Paul, F. and Delfabbro, H. (2016). The relationship between psychological flexibility, early maladaptive schemas, perceived parenting and psychopathology. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 5(3): 169-177.
- Hayes S.A., Watson S.L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism Development Disorder*. 43(3):629-642.
- Johnco, C., Wuthrich, V.M. and Rapee, R.M. (2014). The influence of cognitive flexibility on treatment outcome and cognitive restructuring skill acquisition during cognitive-behavioral treatment for anxiety and depression in older adults: Results of a pilot study. *Behavior Research and Therapy*, 10 (3):1-13.
- Kiamarsi, A., Najarian, B. and Mehrabizadeh Honarmand, M. (1998). Build and validate a scale for measuring psychological hardiness. *Journal of Psychology*, 2 (7): 284-271 (Text in Persian).
- Kobylnska, D. and Kusev, P. (2019). Flexible Emotion Regulation: How Situational Demands and Individual Differences Influence the Effectiveness of Regulatory Strategies. *Frontiers in Psychology*. 10 (5):72-86
- La Guardia, J. G., Ryan, R. M., Couchman, C. E. and Deci, E. L. (2000). Within-perseveration insecurity of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (3): 367-384.
- Lilly, J. and Tungol, J. R. (2015). Effectiveness of mindfulness based psycho-educational program on parental stress of selected mothers of children with autism. *Indian Journal of Positive Psychology*, 6(1): 52-56.
- Lovering, M. E., Heaton, K. J., Banderet, L. E., Neises, K., Andrews, J. and Cohen, B. S. (2015). Psychological and physical characteristics of U. S. Marine recruits. *Military Psychology*, 27(5): 261-275.
- Marshall, E. J. and Brockman, R. (2016). The relationships between psychological flexibility, Self-Compassion, and emotional well-being. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 30(1): 60-72.
- Miranda, A., Mira, A., Berenguer, C., Rosello, B. and Baixauli, I. (2019). Parenting stress in mothers of children with Autism without intellectual disability. Mediation of Behavioral Problems and Coping Strategies. *Frontiers in Psychology*, 10(2): 464-472.
- Moreira, H., Fonseca, A., Caiado, B. and Canavarro, M. C. (2019). Work family conflict and mindful parenting: the mediating role of parental psychopathology symptoms and parenting stress in a sample of Portuguese employed parents.

- Frontiers in Psychology*, 10 (6): 33-42.
- Moreira, P. A. S., Cloninger, C. R., Rocha, M. J., Oliveira, J. T., Ferreira, N., Goncalves, D. M. and et al. (2017). The psychometrics of the European Portuguese version of the temperament and character inventory-revised. *Psychological Reports*, 120(6): 1178-1199.
- Murray, R. A. (2011). Interpersonal guilt and self-defeating behavior of foster youth. *Social and Behavioral Sciences*, 30 (2): 1-10.
- Rahimian Booger, I. and Asgharnejad Farid, A. A. (2008). The relationship between Psychological hardiness and self-resilience with mental health in survivors of Bam city. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 14 (1): 70-62 (Text in Persian).
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1): 54-67.
- Vandercammen, L., Hofmans, J. and Theuns, P. (2014). The mediating role of affect in the relationship between need satisfaction and autonomous motivation. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(1): 62-79.
- Wainer, A. L., Hepburn, S. and McMahon Griffith, E. (2016). Remembering parents in parent-mediated early intervention: An approach to examining impact on parents and families. *Autism*, 7 (1): 1-13.
- Zappitelli, M. C., Bordin, I. A., Hatch, J. P. Caetano, S. C., ZuntaSoares, G., Olvera, R. L. and Soares, J. C. (2013). Temperament and character traits in children and adolescents with major depressive disorder: A case-control study. *Comprehensive Psychiatry*, 54 (3): 353-364.

The Role of Temperament and Character Traits, Basic Psychological Needs and Cognitive Flexibility in Psychological Hardiness of Autistic Children's Mothers

---

Mohammad Narimani¹, Nooshin Fayezi*²,
Jamal Sooreh³ and Vahid Fallahi⁴

Abstract

The present study investigated the role of the temperament and character traits, basic psychological needs and cognitive flexibility in psychological hardiness of autistic children's mothers in Ahvaz city. The method was descriptive-correctional. The statistical population were included of all mothers of children with autistic dysfunction in Ahvaz. A sample of 130 mothers were selected. The instruments were Ahvaz Hardiness Inventory, Temperament and Character Inventory, Basic Psychological Needs Scale and Cognitive Flexibility Inventory. Data were analyzed by multiple regression and Pearson correlation coefficient. The results showed that there were significant and negative relationships between harm avoidance and reward-dependence on hardiness and positive and significant relationship between other dimensions of temperament and character, basic psychological needs and psychological flexibility with psychological hardiness. The results showed that the temperament and character, novelty-seeking and self-transcendence predicted hardiness. Among the subscales, basic psychological needs predicted hardiness. From the cognitive flexibility components, the perception of the alternative solutions had the ability to

---

1. Prof. of psychology, Dep, of Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. m_narimani@uma.ac.ir

2.* Corresponding author: Student of Ph.D. of psychology, Dep, Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. nooshin.fayezi@yahoo.com

3. Student of Ph.D. of psychology, Dep, Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. jamal.sooreh@gmail.com

4. Student of Ph.D. of psychology, Dep, Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil. Vahid.fallahi.68@gmail.com

DOI: 10.22051/psy.2020.24684.1842

<https://psychstudies.alzahra.ac.ir/>

Abstracts .....

predict firmness. Therefore, improving the communication, novelty-seeking and self-transcendence, competency and perception of the alternative solutions may enhance the psychological hardiness of mothers of children with autism and it may improve their welfare.

Keywords: *Autism, basic psychological needs, flexibility, hardiness, temperament and character*